

Anatomie dobra

Stanislav Gabryš

Nedostatek zodpovědného jednání k sobě samým, k bližnímu i ke všemu, co člověka obklopuje, hrubost a násilí v životě drobných lidí i mezi národy doléhá dnes tíživě na každého slušného člověka. Tyto problémy současného života (nejen našeho) nepochybně souvisejí s důsledky dlouhodobého nuceného uplatňování materialistické ideologie a s konzumním zaměřením člověka k životu. Nejsou jen povahy politické a ekonomické, ale především lidské. Z širšího humánního pohledu je proto třeba uvažovat o anatomii dobra a zla.

Pro pochopení připomenu názory Platónovy. Závěr, že dobro tvoří míra, pravda a krása, vztahuje k člověku, jehož cílem je dobro, které je tak i cílem etiky. Ctnosti člověka vyrovnaného a šťastného jsou moudrost, statečnost, sebeovládání a spravedlnost. K významným pokračovatelům těchto snah náleží u nás J. A. Komenský a T. G. Masaryk. „Úkolem školy je dát člověku poznatky a vědomosti **především ve věcech lidských** a také ve vědách přírodních“, píše Komenský a požaduje, aby třída každé školy byla dílnou lidskosti. V jedné esejí mne před lety zaujal závěr, že **vhodná hudba i píseň zjemňují duši člověka a pěstují (kultivují) jeho cit**. Autor zde obzvlášť příznivě hodnotil naši lidovou hudbu a písně. Z vlastních zkušeností vím, že se nemýlil. Lidovou píseň i kulturu vysoko cenil prof. Masaryk. Věnoval na sbírání slovanských písní (lidových) i část vlastních peněz. Je pravděpodobné, že to souvisí i s problémem, který ukazuje jeho dnes téměř neznámá práce „Sebevražda“. Jeho vztah k člověku připomíná motto v jedné z jeho knih: „Pečujte o duši svého dítěte!“

Nutno upozornit i na význam, který Masaryk přikládal dobré úrovni národního života. V této souvislosti hodnotil kladně i určitou (zdravou) míru nacionalismu. Národ chápal jako dílčí část (úd) celku — lidstva (čím víc zdravých údů, tím zdravější celek).

Erich Fromm věnuje pozornost „vnitřní svobodě“ člověka, jeho psychické struktury včetně jejího formování hlavně vlivem rodičů. Vysvětluje utváření schopnosti člověka k dobru a zlu. Ukazuje na souvislost psychické struktury člověka s jeho vztahem k veřejným záležitostem. Svě poznatky označuje jako dialektický humanismus.

Obecné poznatky o člověku, jeho jednání v individuálním i společenském životě dokazují, že anatomie dobra a zla existuje. Existuje i dostatek poznatku, abychom se poučili a užívali je k prosazování opravdové lidskosti do každodenního života. Jsou obsahem skutečného humanismu nejen v dílech klasiků, ale i v životě. Problém je, že v praktickém životě mohou skutečný

obsah humanismu tvořit jen lidé. Proto naše lidské slabosti a nedostatky (nedokonalost) způsobují jeho značnou absenci v dnešní době. Předvolební hesla o humanismu nemají dnes praktický účinek. Přitom osobnosti, které pracovaly na vzniku naší samostatné republiky, daly jejímu lidu na první místo společného národního programu dvě základní úlohy vyjádřené slovy: „Humanita a vzdělanost“. T. G. Masaryk požaduje nahradit polovzdělání vzdělaností a označuje polovzdělání za problém demokracie. Vezmeme-li v úvahu požadavek Komenského k poslání školy, i aby její třídy byly dílnami lidskosti, snadněji pochopíme Masarykovo stanovisko, že škola má být základem demokratického státu. Aby tomu tak bylo, musí v člověku i v životě škola a celá kultura rozvíjet anatomii dobra. V tom je hlavní smysl kultury i práce školy jako její součásti.

Sleduji-li současné názory na koncepci naší školy, mám za to, že přístup, který by přiměřeným způsobem navazoval na naše vlastní poznání a tradice z nekomunistického období, v nich téměř chybí. Naše škola byla tehdy institucí vzdělávací, výchovnou a kulturní. Umožnila poznat všestranně bohatý obsah naší národní kultury (nejen hudby a písní, ale i slovesnosti) a do značné míry se mu i naučit. Pěstovala osobnost člověka i oblast jeho vztahů.

Zásahy do našeho školství především v období normalizace (po r. 1968) sloužily ideologii, nikoliv člověku. Výsledky vyvolávají obavy už v současnosti. Myslím, že opatření ke zlepšení praktické pedagogické úrovně škol měly už začít na základě poznatků z filozofie a humanitních věd. Nic se nestalo a ztrácí se drahocenný čas. Jsem přesvědčen, že při řešení koncepcie našeho školství je třeba vycházet z národního duchovního základu, aby to opět byla naše škola. Nejde o pohled do minulosti, ale o pravdu a dobro.

Výchovné cíle pro dnešek a zítřek

Blahoslav Kraus

Jednou z klíčových otázek pedagogiky v současnosti jsou základní výchovné cíle. S přibývajícím množstvím životních situací civilizačním rozvojem přibývá i řada dílčích cílů (dopravní, ekologické, rodičovské apod.). Jde však v prvé řadě o cíle globální.

Pedagogická teleologie jaksi „přešlapuje“. Objevila se řada kurikulárních teorií od modelu, který předpokládá jasný a konkrétní program se zřetelně definovanými finálními představami až po model doporučující zcela svobodné a volné rozhodování vychovatele i vychovávaného v pedagogické situaci, model, který se nepokouší předem formulovat požadované výsledky. K té-